

4 grudnia 2014 roku odbyła się debata FORUM PRZESTRZENI. MAŁOPOLSKA.

„W ramach wiary w mapy jako coś na kształt wyższej rzeczywistości, architekci i urbaniści zakładają, że stworzenie deptaka wiąże się po prostu z wyrysowaniem go na mapie, a następnie zbudowaniem. Ale każdy deptak potrzebuje przecież spacerowiczów. Istnieją bardzo konkretne powody, dla których ludzie poruszają się po śródmieściu takimi a nie innymi szlakami, i jeśli ktokolwiek chce ich do siebie ściągnąć, musi im tych powodów dostarczyć” – tak w 1958 roku pisała Jane Jacobs w eseju „Śmierć i życie wielkich amerykańskich miast”. Ponad pół wieku temu amerykańska dziennikarka i aktywistka zwracała uwagę na to, że rewitalizacja miejskich śródmieści wymaga programu odnowy przede wszystkim na poziomie społecznym. Najlepiej, żeby zajmowali się nią ci architekci i urbaniści, którzy lubią spacerować i chodzić pieszo. Stwarza to możliwość doświadczania miasta w pełnej złożoności form i bytów oraz w odpowiedniej skali. Nie powinno się, zdaniem Jacobs, planować miast zza urzędniczych biurków, szyb samochodów czy analizować ich z lotu ptaka. To zrozumiałe, bowiem ludzie lubią przebywać w miejscach o ludzkiej skali i charakterze. Gwarynych, przyjaznych i niekoniecznie idealnych. Czy wyremontowanie placu polegające najczęściej na modernizacji nawierzchni i odnowieniu otaczających je elewacji budynków tchnie w taką przestrzeń życie? Czy jest rewitalizacją?

FORUM PRZESTRZENI. MAŁOPOLSKA to idea spotkania wszystkich zainteresowanych wypracowaniem nowej jakości w podejściu do rewitalizacji, ludzi myślących, oceniających, poszukujących, których łączy idea „miasta dla ludzi”, wrażliwość na jakość otaczającej nas przestrzeni i świadomość tego, w jak istotny sposób oddziałuje ona na nasze życie. Wynika wprost z powszechnie uświadamianej potrzeby konstruktywnej rozmowy, twórczego spotkania, które jest okazją do ścierania się poglądów i opinii, prezentacji sprawdzonych metod działania, wymiany idei i wypracowywania rozwiązań – wszystko po to, aby nowe odczucia i opinie oraz doświadczenia dały siłę do dalszego rozwijania tego, co wartościowe.

Wyniki sondażu ewaluacyjnego FORUM PRZESTRZENI. MAŁOPOLSKA

Uczestnikom sondażu bardzo dziękujemy za wszelkie uwagi, sugestie i oceny. FORUM PRZESTRZENI. MAŁOPOLSKA ma być w założeniu stałą platformą dialogu, konsolidującą działania wielu środowisk zaangażowanych w procesy poprawy jakości przestrzeni publicznej, dlatego bardzo istotny jest Państwa współudział w ocenie projektu i planowaniu przyszłych działań.

O projekcie

Odnowa i zrównoważony rozwój miast i miejscowości regionu, oparty o kompleksowe, wieloaspektowe projekty rewitalizacyjne, powiązane z poprawą jakości i estetyki środowiska życia, poprawą stanu środowiska naturalnego oraz wzrostem przedsiębiorczości, stanowią ważny obszar w procesie programowania rozwoju Małopolski w perspektywie 2020 roku.

Procesy rewitalizacji mogą być najważniejszymi projektami modernizacyjnymi, znakomicie rehabilitującymi „zużyta” tkankę miejską, chroniącymi zasoby dziedzictwa kulturowego oraz stwarzającymi szanse na rozwój społeczno-gospodarczy. Warunkiem jest, aby procesy te odnosiły się do kompleksowych działań (tak aby nie pomijać aspektu społecznego, ekonomicznego, przestrzennego, technicznego, środowiskowego i kulturowego związanego zarówno z danym obszarem, jak i jego otoczeniem) oraz aby przeprowadzane były z faktycznym udziałem lokalnych społeczności, co jest trudne i wymaga wielu złożonych kompetencji.

Pomimo wagi i nawarstwiania się problemów społecznych, wskazywanych jako podstawa objęcia obszarów miejskich rewitalizacją, wciąż niewystarczająca jest oferta działań specjalnie przygotowanych i ukierunkowanych na specyficzne formy pracy ze społecznością obszarów rewitalizowanych. Wzmacnianie więzi i relacji społecznych, aktywności i kreatywności mieszkańców, identyfikacji z miejscem zamieszkania, poczucia współodpowiedzialności za wspólną przestrzeń (i szerzej – poczucia sprawczości w odniesieniu do swojego życia) poprzez projekty społeczno-kulturalne i czynny udział mieszkańców w procesie rewitalizacji, a także projekty stymulujące lokalny rynek to ważne i trudne obszary, dla których nie ma jeszcze w Polsce wypracowanych wielu dobrych praktyk lub nie są one powszechne.

Stąd pomysł na debatę FORUM PRZESTRZENI. MAŁOPOLSKA i zaproszenie do rozmowy oraz wspólnej pracy przedstawicieli różnych środowisk zaangażowanych w procesy rewitalizacji.

Celem spotkania była wymiana wiedzy i doświadczeń ekspertów, urbanistów, architektów, praktyków, przedstawicieli władz lokalnych i podmiotów działających w obszarze kultury i sztuki na temat zasad i metod oraz najlepszych wzorców poprawy jakości przestrzeni publicznej oraz tworzenia nowej tkanki miejskiej poprzez kompleksowe projekty rewitalizacyjne. Dyskusja w gronie ekspertów w różnych dziedzinach, o różnych doświadczeniach pozwoliła na szersze spojrzenie na złożone mechanizmy w procesach rewitalizacji, zidentyfikowanie możliwych strategii działania w odpowiedzi na typowe dla obszarów kryzysowych problemy. Podczas spotkania był poruszany temat rewitalizacji w miejscowości Lyon we Francji jako modelowy przykład działań, które warto przenieść na polski grunt.

Problematyka spotkania uwzględniała wątki urbanistyczne, architektoniczne, dizajnu, społeczne, gospodarcze, środowiskowe. W myśl słów Jana Gehla: „Po pierwsze życie, potem przestrzeń, następnie budynki. Odwrotnie nigdy nie działa”, dyskusja koncentrowała się na kwestiach **dialogu społecznego** oraz **wykorzystywania lokalnych potencjałów** w projektach rewitalizacji. Istotne były **konteksty rozwiązań projektowych o charakterze urbanistycznym**, ale także **aspekty społeczne** (włączanie społeczności lokalnych w programy rewitalizacji, wzmacnianie/budowanie więzi społecznych oraz silnych, trwałych partnerskich relacji między różnymi podmiotami zaangażowanymi w proces rewitalizacji, mechanizmy rzeczywistej partycypacji) oraz **konteksty emocjonalne** (symbolika i tożsamość miejsca, budowanie tożsamości lokalnych, modelowanie przestrzeni społecznie użytecznych i mających znaczenie, kreowanie marki miejsca, budowanie poczucia przynależności do miejsca i odpowiedzialności za przestrzeń publiczną). Ważnym aspektem była kwestia możliwości wykorzystania działań z zakresu **animacji kultury dla kształtowania przestrzeni** (fizycznej i społecznej), postaw społecznych i wrażliwości estetycznej.

Debata poprzedzona została panelem wprowadzającym, składającym się z dwóch bloków: eksperckich prezentacji inspirujących oraz prezentacji założeń projektów rewitalizacji przygotowywanych przez małopolskie samorządy do realizacji w ramach perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020.

Prezentacje te stanowiły punkt wyjścia do debaty, pomyślanej jako próba refleksji nad przyszłością przestrzeni miejskiej w kontekście zrealizowanych i planowanych projektów i procesów rewitalizacji miejskiej.

Do debaty zaproszeni zostali eksperci-praktycy w dyscyplinach związanych z szeroko rozumianą problematyką miejską i przestrzeni publicznej (urbanistyka, architektura, architektura krajobrazu, socjologia, psychologia społeczna, komunikacja społeczna, ekonomia, ekonomia społeczna, kulturoznawstwo, wzornictwo przemysłowe, animacja kultury, dziedzictwo kulturowe etc.).

W debacie uczestniczyli między innymi: **Ewa Chromniak** (Fundacja Biuro Inicjatyw Społecznych), **Jacek Grunt-Mejer** (psycholog transportu, Uniwersytet Warszawski), **Małgorzata Hajto** (projekty: *Nowa Huta – Nowa Szansa*; *Zrozumieć miasto*; *ReNewTown*).

Odnowione miasta postsocjalistyczne: konkurencyjne i atrakcyjne; Kreatywna Nowa Huta), **Paweł Hałat** (zajmuje się mechanizmami rozwoju lokalnego i regionalnego, instrumentami partycypacji społecznej w projektach rewitalizacji, Stowarzyszenie Przemysł-Ludzie-Miasto, Uniwersytet Jagielloński), **Aleksandra Jadach-Sepiolo** (dr, ekonomistka, specjalizuje się w problematyce rewitalizacji miast, ekonomii rozwoju miast i polityki miejskiej, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie), **Bartłomiej Kisielewski** i **Robert Strzeński** (HORIZONE Studio), **Małgorzata Kuciewicz** (Grupa Projektowa Centrala, autorka wnętrz, obiektów, wystaw i projektów służących pobudzeniu refleksji nad przestrzenią miast), **Dorota Leśniak-Rychlak** (dr, historyczka sztuki i architektka, redaktor naczelna „Autoportretu. Pisma o dobrej przestrzeni”, prezeska fundacji Instytut Architektury), **Bożena Pietras-Goc** (ekspert w zakresie rozwoju regionalnego i lokalnego, MISTIA), **Krzysztof Skalski** (dr hab. inż. arch., prof. UJ, specjalista w dziedzinie odnowy miast, rewitalizacji starych dzielnic miejskich i urbanistyki operacyjnej), **Bohdan Skrzypczak** (dr, Centrum Wspierania Aktywności Lokalnej), **Marta Smagacz-Poziemska** (dr, zajmuje się socjologią miasta, socjologią przestrzeni, prowadzi badania nad procesami degradacji i rewitalizacji przestrzeni miejskiej, partycypacji społecznej, jakości życia w środowisku miejskim), **Elżbieta Urbańska-Kłapa** (projekt *Ogrody Nowej Huty*), **Ewa Willmann** (Służewski Dom Kultury w Warszawie), **Agata Woźniczka** i **Mateusz Adamczyk** (BudCud), **Magdalena Wrzesień** (Stowarzyszenie Odblokuj).

Spotkanie poprowadzili: **Małgorzata Tomczak** („Architektura&Biznes”), **Piotr Burak-Gajewski** (dr hab. inż. arch., prof. Politechniki Krakowskiej).

W ten sposób połączona została wiedza teoretyczna i praktyczna. Ważna była także interdyscyplinarność. Dla realizacji idei spotkania istotne było, aby sporo czasu poświęcić na twórczą dyskusję i wymianę poglądów w stosunku do planowanych projektów małopolskich miast. Stąd zaproponowana formuła swobodnej, aczkolwiek ukierunkowanej i merytorycznej dyskusji, w której każdy głos jest równoprawny, każdy wskazuje na różne odpowiedzi oraz możliwe ścieżki rozwiązań.

Kluczowe wątki dyskusji

Pytanie, które często pojawiało się podczas debaty to: Jak rozmawiać na temat rewitalizacji godząc interesy różnych grup i interesariuszy? Miasta nierzadko są przestrzenią konfliktu. Walczą ze sobą politycy, deweloperzy z aktywistami miejskimi, architekci i inwestorzy z mieszkańcami oraz wszyscy inni, którzy reprezentują zgoła odmienne interesy i postawy. Prywatyzowanie przestrzeni publicznych przyczynia się często do zaniku więzi społecznych i skutkuje zerwaniem ciągłości historycznej w danym miejscu. Paradoksalnie wiele tego rodzaju inicjatyw odbywa się pod hasłami rewitalizacji gospodarczej danego obszaru miasta. Nader często obserwujemy też wyparcie czy wręcz zakaz handlu ulicznego, który jest jednym z najważniejszych katalizatorów życia w mieście oraz dekorowanie miasta nowymi fasadami budynków, zamiast rzeczywistej diagnozy problemów i potrzeb. Miejsca, podobnie jak ludzie, mają przecież swoją historię – te małe i te wielkie. Czasami spisane dużymi zgłoskami na kartach książek, a czasami szeptane przez ludzi zachowujących je w pamięci. Obie współtworzą miejskie legendy. Poprzez usilne i nieprzemysłane przemeblowywanie miast w imię źle rozumianej rewitalizacji, zatracą się ich lokalną tożsamość i wartość przestrzenną. Urzędnicy miejscy zamiast aktywizować mieszkańców i słuchać ich głosu, często starają się odgórnie decydować o kształcie i charakterze miasta, dając mieszkańcom – często przed wyborami – nowy plac, chodnik, fontannę oraz kilka pastelowych fasad. Tak rozumiana rewitalizacja jest jedynie niewłaściwie wykorzystanym pojęciem, ułatwiającym złożenie aplikacji po unijne pieniądze. I niczym więcej. Rewitalizacja to połączenie działań technicznych, infrastrukturalnych z programami ożywienia gospodarczego i działaniem na rzecz rozwiązania problemów społecznych. Niewłaściwym jest więc mówić o rewitalizacji jednego budynku czy rewitalizacji placu miejskiego, jeśli te działania dotyczą jedynie modernizacji budynków czy rewaloryzacji zabytków. Tymczasem pojęcie rewitalizacji często traktowane jest jak przysłowiowy worek, do którego można wrzucić wszelkie inicjatywy, które służą modernizowaniu czy remontowaniu fragmentów miasta. Pokutuje też niestety doktryna oparta na kulcie funkcjonalności. Cykl życia starych budynków jest drastycznie skracany poprzez doprowadzanie ich do technicznej agonii. W takim stanie odsprzedawane są prywatnemu inwestorowi, która rzadko kiedy dba o interesy mieszkańców bardziej niż o swoje własne. Wyburzenie, które często jest skutkiem takich praktyk i wybudowanie zupełnie nowego budynku o nowych funkcjach, często określane jest mianem rewitalizacji. Bo przecież stare i „niepotrzebne” zyskało nowe życie i nowe funkcje. Profesor Krzysztof

Skalski zauważył duży rozrzut na poziomie myślenia i działania w przestrzeni publicznej. Istotnym głosem w debacie było zwrócenie uwagi na fakt, że rewitalizacja nie powinna odbywać się tylko ze względu na dostęp do finansowania europejskiego. Jest ona istotnym procesem przemian zachodzących w przestrzeni publicznej niezależnie od dotacji unijnych. Sprowadzenie jej do wyremontowanego deptaka nie spowoduje zmiany jakościowej w pejzażu polskich miast. Potrzebni są jeszcze na nim ludzie – spacerowicze – jak postulowała Jane Jacobs, którzy tchną w te nowo wyremontowane miejsca życie.

Debata pokazała, że najważniejszym postulatem w planowaniu miast jest odpowiednia polityka miejska odpowiadająca na zapotrzebowanie mieszkańców i przede wszystkim im służąca. Przestrzeń publiczną, jak się okazało, można skutecznie rewitalizować bez względu na zasobność miejskiej kasy. Najważniejsza jest właściwa diagnoza problemów i poszukanie adekwatnych odpowiedzi. Więc nie czynnik ekonomiczny, ale kompetencja i odpowiednio dobrana praktyka oparta na wiedzy i zrozumieniu tematu są kluczem do właściwego zastosowania pojęcia rewitalizacji.

Organizator:

Województwo Małopolskie

Partner:

Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji

Patroni medialni:

Architektura & Biznes

Autoportret. Pismo o dobrej przestrzeni

Dziennik Polski

Radio Kraków

Wszelkich informacji dotyczących projektu FORUM PRZESTRZENI.MAŁOPOLSKA udziela:

Departament Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego

ul. Raclawicka 56, Kraków

kontakt: Agnieszka Majkowska

agnieszka.majkowska@umwm.pl

12 63 03 288

Jak osiągnąć wysoką jakość społeczną, kulturową i przestrzenną? Debata na temat procesów rewitalizacji i odnowy miejskiej.

FORUM PRZESTRZENI MAŁOPOLSKA

4 GRUDNIA 2014
miejsce: Muzeum Lotnictwa Polskiego w Krakowie
al. Jana Pawła II 59

www.malopolskie.pl/forumprzestrzeni

ORGANIZATOR: Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego

PARTNER: Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji

SPONSORZY: KONKON, autoportret, RADIO KRAKÓW, EXCELLENT